

Vrije Universiteit Brussel

Wat is het profiel van vrouwen die het slachtoffer zijn van partnergeweld wanneer zij naar de hulpverlening stappen?

Eindverhandeling tot licentiaat in de Sociale en Culturele Agogische Wetenschappen

Student: Vander Stuyft Anke

Promotor: Prof. Dr. T. Klai

Organisatie: De Beweging tegen Geweld – vzw Zijn

Academiejaar 2006–2007

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

Inhoudstafel

Voorwoord	
Inleiding	1
Deel 1: Theoretische achtergrond	2
1.1 Algemeen kader	2
1.1.1 Definities	2
1.1.1.1 Intrafamiliaal geweld	2
1.1.1.2 Patriarchaal geweld	3
1.1.1.3 Partnergeweld	3
1.1.2 Soorten partnergeweld	3
1.1.2.1 Psychisch of emotioneel geweld	4
1.1.2.2 Seksueel geweld	4
1.1.2.3 Lichamelijk of fysiek geweld	4
1.1.2.4 Omgevingsgericht geweld	4
1.1.3 Voorkomen van partnergeweld	5
1.1.4 Wetgeving	5
1.1.5 Risicofactoren van partnergeweld	6
1.1.5.1 Soorten risicofactoren	6
1.2 Theoretische verklaringen voor partnergeweld	7
1.3 Cyclus van geweld	8
1.3.1 Spanningsopbouw	8
1.3.2 Escalatie	9
1.3.3 Rust	9
1.3.4 Strategieën	9
1.4 Het 'Duluth model of Power and Control'	10
1.5 Gevolgen van partnergeweld	11
1.6 Redenen waarom slachtoffers bij hun partner blijven	11
1.7 Het einde	12
1.7.1 De innerlijke omslag, belemmeringen en afstand nemen	12
1.8 Hulpverlening	13
1.8.1 De drie kerntaken van de CAW (Centrum voor Algemeen Welzijn)	13
1.8.1.1 Onthaal	14
1.8.1.2 Psychosociale begeleiding	14
1.8.1.3 Preventie	15
1.8.2 Specifieke hulpverlening bij partnergeweld	15
1.8.3 Knelpunten	16
Deel 2: Onderzoeksmethodologie	17
2.1 Inleiding	17
2.2 Onderzoeksvraag en -doelstellingen	17
2.3 Onderzoekopzet	17
2.4 Onderzoeksinstrument	18
2.4.1 Het semi – gestructureerd interview	18

2.5 Dataverzameling	19
2.5.1 Procedure	19
2.5.2 Respondenten	19
2.5.3 Informanten	20
2.6 Objectiviteit, betrouwbaarheid en validiteit	21
2.6.1 Objectiviteit	21
2.6.2 Betrouwbaarheid	21
2.6.3 Validiteit	22
2.7 Gegevens analyseren	22
2.8 Ethiek	23
Deel 3: Onderzoeksbevindingen	24
3.1 Hulpverleners	24
3.1.1 Hulpverlening	24
3.1.1.1 Eigen interpretatie van partnergeweld	24
3.1.1.2 Bereikbaarheid van de hulpverleners	25
3.1.1.3 Aanmeldingsklacht	25
3.1.1.4 Geweld	25
3.1.2 Partnergeweld	26
3.1.2.1 Oorzaken	26
3.1.2.2 Cyclus van geweld	26
3.1.2.3 Redenen om te blijven	27
3.1.2.3 De druppel	27
3.1.3 Structurele opmerkingen	27
3.1.3.1 Gewenste veranderingen	27
3.1.3.2 Wetgeving	27
3.2 Slachtoffers	27
3.2.1 Geweld	28
3.2.1.1 Aanvang van de gewelddadige relatie	28
3.2.1.2 Oorzaken volgens het slachtoffer	28
3.2.1.3 Gevoelens	29
3.2.2 Het afbreken van de gewelddadige relatie	29
3.2.2.1 De druppel	29
3.2.3 Na het afbreken van de relatie	29
3.2.3.1 Gevoelsmatig	29
3.2.4 Hulpverlening	30
3.3 Belangrijke overeenkomsten en verschillen tussen respondenten en informanten	30
Algemeen besluit	31
Referenties	33
Bijlagen	37
Bijlage 1: 'Wet op het Partnergeweld'	
Bijlage 2: Brief naar de respondenten (via e - mail)	
Bijlage 3: Interview met slachtoffer 1	
Bijlage 4: Interview hulpverlener 4	

Voorwoord

Eerst en vooral wil ik meedelen dat deze thesis een grote indruk op mij heeft achtergelaten. Wanneer je als vrouw niet dagelijks met deze problematiek wordt geconfronteerd is het moeilijk te beseffen wat de gevolgen zijn in het leven van deze vrouwen. De ene komt er sterker uit dan de andere, maar de wonden blijven. Zij vergeten niet. Daarom is het noodzakelijk de bestaande hulpverlening te behouden en vooral te versterken. Een open communicatie zou hier zeker toe kunnen bijdragen.

Vervolgens had ik graag omwille van hun steun en oprechte interesse in mijn thesis enkele mensen willen bedanken.

Eerst en vooral gaat mijn dank uit naar de tien vrouwen die me toegelaten hebben in hun persoonlijk verhaal. Ook naar de vijf hulpverleners die tijd voor mij vrij maakten en hun ervaringen met mij hebben gedeeld. Zonder hen zou dit nooit gelukt zijn.

Graag had ik ook mijn promotor bedankt. Professor Telidja Klai heeft mij vanaf de eerste tot de laatste momenten schitterend begeleid. Zij was telkens oprecht geïnteresseerd in mijn onderzoek en vergat niet hoe gevoelig dit onderwerp ligt. Ik kon me geen betere promotor voorstellen.

De wetenschapswinkel, in bijzonder Stefanie, wil ik bedanken voor de begeleiding. Zij heeft alles goed opgevolgd en voor eender welk probleem kon ik bij haar terecht.

Mijn ouders ben ik heel erg dankbaar. Zij hebben mij de mogelijkheid gegeven om te studeren. Zonder hen was ik nooit zo ver geraakt.

Liesbeth, bedankt voor de uren dat je naar mij geluisterd hebt doorheen deze thesismaanden.

Tot slot, Stijn, jouw aanwezigheid gaf mij de motivatie om door te gaan. Bedankt voor al je tijd en je naleeswerk.

Bedankt iedereen!

Inleiding

We leven al enige tijd in een patriarchaat. Een samenleving waar mannen het voor het zeggen hebben. Zij kunnen zich domineren ten opzichte van vrouwen door geweld te gebruiken. Zo behouden zij hun machtspositie in deze samenleving (s.n., Rosadoc, s.d.). Dit geweld is alom aanwezig, maar wordt nog steeds niet door iedereen erkend.

'Without exception, women's greatest risk of violence comes not from 'stranger danger' but from the men they know, often male family members or husbands ... What is striking is how similar the problem is around the world'

Amnesty International

In dit proefschrift zal het specifiek over partnergeweld gaan. De pleger kan zijn slachtoffer mishandelen op psychisch, emotioneel, seksueel, financieel en fysiek vlak. De mate van het geweld varieert binnen elke relatie. Toch is er bij elk van de vrouwen die verder aan bod zullen komen een snaar gesprongen waardoor zij hun geweldpleger hebben verlaten.

Het boeide mij te onderzoeken welk specifiek moment er voor zorgde dat vrouwen hun geweldpleger wilden verlaten en hulp zijn gaan zoeken. Zo kwam ik terecht bij de Beweging tegen Geweld, vzw Zijn. De Beweging tegen Geweld – vzw Zijn treedt preventief en duidend op tegen geweld en misbruik binnen elke vertrouwensrelatie, zodat de cyclus van geweld kan doorbroken worden. Dit alles kadert binnen een pluralistisch mensbeeld van respect, autonomie en verantwoordelijkheid (s.n., Beweging tegen Geweld – Vzw Zijn, s.d.).

Enerzijds tracht ik de persoonlijke weg van de slachtoffers en de ervaringen van de hulpverleners naar voor te brengen om zo de lezer een blik te gunnen op hun wereld. Anderzijds zal ik hun verhalen gebruiken om zo de link te leggen met de literatuur en zo verder te analyseren.

In het eerste deel van dit proefschrift zal ik een wetenschappelijk kader bieden waarin deze problematiek kan geschetst worden. Vervolgens komt de onderzoeksmethodologie aan bod. In het derde deel zullen de belangrijkste onderzoeksbevindingen naar voor komen en zal de link met de literatuur gelegd worden. Het verslag wordt beëindigd met een algemeen besluit waarin u de voornaamste conclusies, de kritische kijk naar mijn eigen onderzoek, de relevantie en de bijdrage kunt lezen.

Met dit onderzoek wil ik de slachtoffers een stem geven en misschien anderen die nog in die donkere wereld leven overtuigen de stap te zetten naar de hulpverlening. Ook beoog ik een bijdrage te leveren aan de hulpverlening die zich richt tot slachtoffers van partnergeweld. Ik hoop ook dat het de ontwikkelaars van preventiematerialen aan het denken zal zetten en zal ondersteunen.

Deel 1: Theoretische achtergrond

1.1 Algemeen kader

1.1.1 Definities

1.1.1.1 Intrafamiliaal geweld

Het is vrijwel onmogelijk een éénduidige definitie te vinden voor intrafamiliaal geweld. In 2005 hebben de Centra voor Algemeen Welzijn (CAW) binnen een werkgroepoverleg over intrafamiliaal geweld het initiatief genomen en andere instanties aangesproken over een overkoepelende definitie. In 2002 – 2003 werd deze al opgesteld door de subgroep hulpverlening Intrafamiliaal geweld in het arrondissement Antwerpen (De Groof, 2005).

Volgende organisaties waren er op dat moment bij betrokken (ondertussen zijn er nog partners bij in de subgroep, het gaat hier om de organisaties die in 2002 – 2003 meewerkten aan de definitie): CAW Metropool, CAW De Terp, CAW De Mare, leerprojecten daders seksueel geweld, hulpverlening aan seksuele delinquenten, CAW De Kempen, centrum geestelijke gezondheidszorg Mensana, netwerk kindermishandeling/CGGZ Andante, crisisinterventiecentrum, sociale dienst jeugdbrigade Antwerpen, Kinder - en jeugdpsychiatrie Antwerpen (ambulant en residentieel), Arktos (project jonge daders), vertrouwenscentrum kindermishandeling Antwerpen, justitiehuis Antwerpen, steunpunt algemeen welzijnswerk, coördinator intrafamiliaal geweld Antwerpen, psychosociale dienst van de gevangenis van Antwerpen, crisisbuitendienst jongeren van het project integrale jeugdzorg, Kind en gezin,...

De werkgroep draagt vervolgens deze definitie naar voor:

‘Intrafamiliaal geweld (IFG) is elk dwingend, intimiderend gedrag dat uitgeoefend wordt tegenover een gezins – familielid of (ex -) intieme partner én waarbij dit dwingend intimiderend gedrag gepaard gaat met geweld of dreiging met geweld en een intrafamiliale invloed heeft’

Mits verschillende organisaties deze definitie volgen, kies ik ervoor deze als uitgangspunt te gebruiken.

Het ‘geweld’ wordt in deze definitie gezien als fysiek, psychisch en seksueel geweld, maar ook als economische onderdrukking en isolatie. Het kan gaan over actief of passief geweld, of over de dreiging ermee. Actief wil zeggen dat je geweld pleegt door iets te doen, maar je kan ook geweld plegen door iets niet te doen: geen voeding geven, geen medicatie geven, maar ook geen aandacht en liefde geven. Het geweld kan gepleegd worden door volwassenen, adolescenten en kinderen. Zowel volwassenen als kinderen kunnen het slachtoffer zijn. Wanneer een persoon getuige is van geweld dan kan die ook een slachtoffer zijn. Hier spreekt men dan over een onrechtstreeks slachtoffer (De Groof, 2005).

In deze definitie betekent het ‘intrafamiliale’ zowel de partners alsook ex – partners, ouders (of diegenen die de ouderlijke taak vervullen) tegenover de kinderen, volwassenen tegenover ouderen, kinderen tegenover ouders en kinderen onderling. Kennissen vallen hierbuiten (De Groof, 2005).

1.1.1.2 Patriarchaal geweld

Met het patriarchaat wordt er 'een samenleving waar mannen het voor het zeggen hebben' bedoeld. Het gaat over macht en dominantie. Het patriarchaat is een manier van sociale organisatie die gebaseerd is op het gender. Kenmerkend is dat de ene groep, in dit geval de mannen, dominant is ten opzichte van andere groepen, in dit geval vrouwen en kinderen. Die dominantie kan zich op allerlei wijzen uiten. Een typische vorm van mannelijke dominantie is bijvoorbeeld het gebruik van geweld. Door middel van geweld kunnen mannen hun machtspositie ten opzichte van vrouwen behouden (s.n., Rosadoc, s.d.).

1.1.1.3 Partnergeweld

*Ik hoor geroep en gegil
Ik ga naar buiten
Iedereen in de straat staat stil*

*Mevrouw uit nummer 5
wordt buitengegooid*

*Blauwe plekken in haar gezicht
en haar blonde haren
zijn door haar bloed lelijk gerooid*

*Ze roept en ze huult
De deur slaat dicht*

*Partnergeweld...
Wees maar zeker dat het niet ver van je bedje ligt*

Net zoals stalking, kindermishandeling, oudermishandeling, ouderenmis(be)handeling en geweld tussen kinderen, is partnergeweld een vorm van intrafamiliaal geweld. (De Groof, 2005).

Partnergeweld kan verschillende vormen aannemen. Vaak worden psychisch, emotioneel, seksueel, financieel en fysiek geweld gecombineerd. De mate van het geweld varieert binnen elke relatie. Bij sommigen komt het geweld periodiek voor, bij anderen is het een continu gebeuren. (Shipway, 2004).

1.1.2 Soorten partnergeweld

Zoals hierboven vermeld bestaan er verschillende soorten geweld. Deze kunnen apart of samen voorkomen. Wanneer ze samen voorkomen verhoogt het risico op escalatie. Emotioneel geweld kan bijvoorbeeld escaleren tot seksueel of fysiek geweld (Stals, 2005).

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen psychisch of emotioneel, seksueel en lichamelijk of fysiek geweld (Stals, 2005; Dewil, 1989; Follingstad, Rutledge, Berg, Hause, & Polek, 1990; Jasinski & Williams, 1998; Davies, 1994). Hierbij wordt soms ook omgevingsgericht geweld geplaatst (Stals, 2005).

1.1.2.1 Psychisch of emotioneel geweld

Plegers, vooral mannen met een laag zelfbeeld, verdedigen zich tegen gevoelens van frustratie en kwetsbaarheid door geweld te gebruiken tegen hun partner. Psychisch geweld bestaat eruit het

slachtoffer te intimideren, controleren en plegers krijgen hierdoor de bovenhand in de relatie (Jasinski & Williams, 1998). Veel plegers hebben het gevoel dat ze hun partner regels kunnen opleggen en afdwingen (Stals, 2005). Voorbeelden van psychisch geweld zijn: vernederen, bedreigingen, verbieden van contacten met familie en vrienden, controleren van gedragingen, opzettelijk vernielen van bezittingen (Dewil, 1989), verbale straffen, dreigen de relatie te verbreken, financieel isoleren, dreigen met zelfmoord, psychisch geweld tegenover anderen, dreigen met lichamelijke agressie (Follingstad et al., 1990), infantiliseren, roepen, de partner uitputten en gevoelens ontkennen of minimaliseren (Stals, 2005). Sinds kort hoort hier ook stalking of belaging bij (Rys, 2002).

1.1.2.2 Seksueel geweld

Het emotionele geweld kan samengaan met seksueel geweld (Stals, 2005). Hieronder plaatst men minimalisatie van seksuele noden, kritiek uiten op de seksualiteit van de partner, ongewenste aanrakingen, seks weigeren, gedwongen seks, obscene gebaren, een seksueel overdraagbare ziekte verzwijgen, seks met geweld, seks met wapens (Stals, 2005) en seksuele handelingen met derden (Dewil, 1989).

1.2.3 Lichamelijk of fysiek geweld

Net zoals het seksuele geweld kan het emotionele geweld gepaard gaan met fysieke mishandeling (Stals, 2005). Voorbeelden hiervan zijn slagen, schoppen, afranselen, verwondingen door gebruik van een mes of brandende sigaret (Dewil, 1989), door elkaar schudden, aan de haren trekken, gebruik van vuurwapens, van de trap smijten of duwen, basisbehoeften ontzeggen, wakker houden en iemand met dwang drugs toedienen (Stals, 2005).

1.1.2.4 Omgevingsgericht geweld

Ten slotte richt omgevingsgericht geweld zich naar de omgeving of op de omgeving die gerelateerd is aan de achtergrond van het slachtoffer. De pleger heeft een gebrek aan respect voor de anderen, is jaloez, vindt alles continu verdacht, kwetst huisdieren of beperkt de activiteiten van het slachtoffer (Stals, 2005).

1.1.3 Voorkomen van partnergeweld

De onderstaande cijfers beschrijven de evolutie van 1988 tot 1998. Zowel de omvang als de ernst van het geweld tegen vrouwen zijn toegenomen. Voor het fysieke geweld is de toename voor 10 % toe te schrijven aan een toegenomen meldingsbereidheid en voor 21 % aan een reële toename van het geweld, voor seksueel geweld is er geen toegenomen meldingsbereidheid, maar wel een reële toename van 39%. (Bruynooghe, Noelanders, & Opdebeeck, 1998).

Eén op vijf vrouwen is ooit 'mishandeld' in die zin dat ze matig of zeer ernstige vormen van fysiek geweld hebben meegemaakt, maar dit geweld kan net zo goed vanwege de ouders, andere bekenden of zelfs onbekenden afkomstig zijn. Deze 'mishandeling' mag dus niet herleid worden tot 'vrouwenmishandeling' in de betekenis van 'partnergeweld'. Dit neemt niet weg dat partnergeweld ook is toegenomen (Bruynooghe et al., 1998). Volgens het Instituut voor Gelijkheid van Mannen en Vrouwen zullen er pas nieuwe cijfers voor handen zijn in 2008.

Er bestaan twee categorieën cijfers: de incidentiecijfers en de prevalentiecijfers. Deze mogen niet met elkaar vergeleken worden, maar men moet ze naast elkaar plaatsen (Vanthienen, 2002).

De incidentiecijfers geven weer hoeveel keer de politiediensten te maken krijgen met geweld en dit in de loop van één jaar. De nadelen van deze methode zijn de late intrede van het begrip 'partnergeweld' en een gebrek aan onderscheid tussen mannen en vrouwen. Hierdoor kunnen er geen conclusies gemaakt worden over de seksegebondenheid van slachtoffer en dader.

Pas sinds 1998 is er een aparte registratie van partnergeweld. Het jaar hierna wordt dan ook beschouwd als het eerste jaar dat er betrouwbare gegevens zijn. Vanaf de aparte registratie is er een spectaculaire groei van partnergeweld. Volgens de incidentiecijfers zou in 1999 partnergeweld instaan voor een derde van de totale intrafamiliale geweldsfeiten (Vanthienen, 2002).

Wanneer er gesproken wordt over de prevalentiecijfers, wordt het geweld gedurende de ganse levensloop bestudeerd (Vanthienen, 2002). Deze prevalentiecijfers geven aan dat vrouwen vlugger het slachtoffer worden van seksueel geweld in vergelijking met mannen. Zij worden vlugger geconfronteerd met vormen van fysiek geweld. Blijkbaar komen mannen minder snel in contact met partnergeweld dan vrouwen (Vanthienen, 2002).

Zowel onderzoek, politie en hulpverlening geven verschillende cijfers vrij. Er is dus dringend nood aan een globaal registratiesysteem van intrafamiliaal geweld (De Groof, 2005).

1.1.4 Wetgeving

Het is nog maar recent dat partnergeweld als een maatschappelijk probleem gezien wordt. In 1997 heeft men beslist dat partnergeweld een misdrijf is en het duurde tot 1998 dat het echt strafbaar was (Sroka, z.d.). Het jaar 1998 is duidelijk een belangrijke stap naar de ontwikkeling van deze problematiek. Niet alleen wordt partnergeweld strafbaar, er komt ook, zoals hierboven vermeld, een aparte registratie.

Omdat deze wet in België niet volstond, diende de regering een wetsontwerp in dat leidde tot de nieuwe "Wet op het partnergeweld", de Wet van 28 januari 2003 (zie bijlage 1).

"Wet tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek (1) "

(s.n., Staatsblad, 2003)

Door deze wet zijn er enkele belangrijke dingen veranderd in zake de bescherming van het slachtoffer. De onderzoeksrechter kan bijvoorbeeld de dader uit de echtelijke verblijfplaats laten verwijderen en de materiële gevolgen tracht men te verzachten wanneer er een scheiding komt (Sroka, z.d.).

1.1.5 Risicofactoren van partnergeweld

Risicofactoren verwijzen naar de karakteristieken die geassocieerd zijn met een toegenomen mogelijkheid dat een probleem zich zal voordoen. Het is niet zo dat de aanwezigheid van één of meerdere risicofactoren zeker tot partnergeweld zal leiden (Jasinski & Williams, 1998).

Het risico op geweld is veel groter binnen het gezin dan erbuiten. Dit maakt dat het gezin het meest gewelddadige sociaal systeem is. (Gelles, 1997). Er zijn volgens Gelles (1997) een aantal factoren die bepalend zijn voor dit gewelddadige karakter. De gezinsleden brengen veel tijd met elkaar door, hun interacties zijn intensief en indringend, hun activiteiten bestrijken een meer breed terrein, rolpatronen zijn nauw verbonden met leeftijd en geslacht (en weinig of niet met talent, kennis of interesse). Het gaat om een ongewild lidmaatschap. De gezinscontext plaatst slachtoffers van het geweld in een extra kwetsbare of zwakke positie omdat ze onder sterke druk komen te staan om het geweld binnen de vier muren te houden. Er is namelijk veel schaamte en taboe aanwezig (Gelles, 1997).

1.1.5.1 Soorten risicofactoren

Volgens Bruynooghe, Noelanders en Opdebeeck (1998) zijn er drie bepalende risicofactoren: de culturele, situationele en interactionele risicofactoren.

Onder culturele risicofactoren verstaat men het geheel van waarden, normen en verwachtingen, zoals opvattingen over sekserollen (Bruynooghe et al., 1998).

Om een verklaring te vinden in de verschillen van geweld moet er meer gezocht worden in factoren binnen de relatie, de interactionele factoren. Hier spreekt men dan onder andere over gehoorzaamheid van de vrouw en de dominantie van de man. Wanneer de man op verschillende manieren controle tracht uit oefenen onder de vorm van sociaal controlerend gedrag dan zou haar dit zeker moeten opvallen. Voortdurende jaloezie, angst voor verlaten en veelvuldig verantwoording vragen of eisen zijn hier tekenen van (Römkens, 1989). Doordat er zowel van de man als van de vrouw een angst ontstaat dat de buitenwereld hiervan op de hoogte geraakt, wordt zij niet enkel geïsoleerd van anderen, maar ook van haar eigen beeld van de werkelijkheid (Römkens, 1989).

De situationele risicofactoren verwijzen naar de structurele beperkingen waaronder mensen handelen, zoals ongelijkheid in fysieke, sociale en seksuele capaciteiten van de seksen. Armoede en sociaal isolement vallen hier ook onder (Bruynooghe et al., 1998). Ze omvatten ook de veranderingen of moeilijkheden die extra eisen stellen aan het aanpassingsvermogen of aan het

prestatievermogen van mensen. Deze stress moet wel telkens bekeken worden in combinatie met het copingsgedrag van mensen (De Groof, 2005).

Bruynooghe et al. (1998) onderzochten welke factoren deze situationele stress in de hand werken. Veranderingen in de persoonlijke levenssfeer blijken een risicofactor te zijn voor alle vormen van geweld. Men spreekt dan over scheiding, een toename van conflicten, seksuele problemen, ruzie met de familie, en dergelijke. Bij situationele werkgebonden risicofactoren kunnen ruzie met de baas, ontslag en werkloosheid allemaal leiden tot een toename van geweld tegen anderen. Onder financiële factoren worden armoede, schulden, en andere dergelijke veranderingen verstaan. Armoede is een zeer grote risicofactor bij geweld (Bruynooghe et al., 1998).

Andere situationele factoren die partnergeweld kunnen bepalen zijn het sociaal – economisch milieu, de leeftijd en status van de relatie en de jeugdervaringen (Römkens, 1989).

Een sociaal – hoger of – lager milieu wordt bepaald door het inkomen, beroepsniveau, opleidingsniveau en het werkloos zijn of niet. Daar waar de mannelijke partner helemaal onderaan de maatschappelijke ladder staat qua opleiding, beroep en werk, is er vaker dan gemiddeld eenzijdig geweld tegen de vrouw. Tussen de andere sociale klassen bestaan er nauwelijks verschillen (Römkens, 1989).

Huiselijk geweld komt voor in alle leeftijdsgroepen en in alle soorten relaties. Het geweld is meer verbonden aan intieme heteroseksuele relaties dan aan het huwelijk (Römkens, 1989).

Wanneer vrouwen in hun jeugd ernstig tot zeer ernstig geweld hebben ondergaan, dan hebben zij een grotere kans een relatie aan te gaan met een partner die geweld gebruikt (Römkens, 1989).

1.2 Theoretische verklaringen voor partnergeweld

Tijdens de theoretische ontwikkeling van partnergeweld zijn er drie grote stromingen ontstaan: de intra – individuele, de sociaal – culturele en de sociaal – psychologische theorie. Deze drie theorieën onderzoeken elk vanuit een andere invalshoek hoe partnergeweld zich kan ontwikkelen.

De intra – individuele theorie benadrukt de rol van alcohol en andere drugs, persoonlijke kenmerken, zoals zelfbeeld, en antisociale persoonlijkheidssyndromen (Hamberger & Hastings, 1986, p. 323-341, Hudson & McIntosh, 1981, p. 873-885, Holtzworth-Monroe & Stuart, 1994, p. 476-497, Roy, 1977, IN: Jasinski, 1998).

Vervolgens houden de socio – culturele theorieën zich bezig met de invloed van de sociale omgeving (sociale klasse, opleiding, inkomen) en de traditionele genderrollen in de familie (Kaufman Kantor, Jasinski & Aldarondo, 1994, p. 207-222, Strauss, 1973, p. 105, IN: Jasinski, 1998).

Om te besluiten zijn het sociaal leren door ervaring en blootstelling aan geweld in het gezin de stokpaardjes van de sociale – psychologische theorieën (Kalmus, 1984, p. 11-19, O' Leary, 1988, Strauss, Gelles & Steinmetz, 1980, IN: Jasinski & Williams, 1998).

1.3 Cyclus van geweld

“Hij nam het initiatief en bepaalde de snelheid door steeds maar op te bellen en voorstellen te doen, uit eten, dingen doen. Dat was vleierend. Voor mij waren dat allemaal tekenen dat het wel goed zat, dat hij geïnteresseerd was in mij. Maar het greep me ook vreselijk naar het strot.”

(Verhoeven, 1991)

In een gewelddadige relatie kan men vaak spreken van een ‘cyclus van geweld’. Voorafgaand aan de cyclus van het geweld is de totstandkoming van de relatie. Overwegend geven vrouwen aan dat het tempo waarbij de relatie tot stand kwam te snel was. Hierbij was het de man die aangaf hoe snel de relatie zich vormde. Er zou snel een overgang plaatsvinden van overweldigend gedrag naar een voorkomen van isoleren en controleren, zoals in de eerste fase van de cyclus (Verhoeven, 1991). De meeste mannen slaan toe wanneer de vrouw op een kwetsbare periode in haar leven is. Ze zijn op zoek naar een eigen huis, scheiden, zijn net afgestudeerd of hebben een einde gemaakt aan een relatie. Eenmaal dat de man begrijpt dat de vrouw met hem verder wil gaan, verandert in tweederde van de relaties zijn gedrag. Dit kan zowel drastisch als geleidelijk gebeuren (Verhoeven, 1991).

1.3.1 Spanningopbouw

Het is moeilijk voor (jonge) vrouwen om in het romantische gedrag van mannen waarschuwingssignalen te herkennen die kunnen wijzen op extreme controle van haar gedrag en een bereidheid tot geweld (Browne, 1987). Volgens Douglas (1991) zijn er in het begin van de relatie goede periodes zonder geweld. Na een tijdje worden blijvende problemen niet opgelost en de intensiteit van de conflicten stijgt (Douglas, 1991). In deze spanningsopbouw ontwikkelt het slachtoffer strategieën om het geweld te ontlopen (Walker, 1977,1979). Het slachtoffer wordt constant heen en weer geslingerd tussen het aantrekkelijke en het onaantrekkelijke van haar partner en ze kan daardoor de verschillende kanten niet integreren (Walker, 1977,1979). Als oplossing gaan veel vrouwen het onaantrekkelijke beginnen ontkennen. Bij sommigen begint deze reactie direct, bij anderen geleidelijk (Walker, 1977,1979). Anderzijds gaan vrouwen hun eigen gedrag aanpassen. Ze vertonen conflict – en geweldvermijdend gedrag als indirecte overlevingsstrategie om conflicten op te lossen.

1.3.2 Escalatie

Wanneer deze overlevingsstrategieën geen invloed meer hebben, dan spreekt men van escalatie. De opgebouwde spanning is oncontroleerbaar en het slachtoffer kan niets doen om het geweld te stoppen. Het geweld stopt enkel wanneer de dader uitgeput of emotioneel ontladen is (Walker, 1977). Het geweld wordt namelijk gebruikt om spanningen weg te nemen en een emotionele afstand te creëren (Jasinski, 1998). Wanneer de situatie gevaarlijk wordt en er een constante aanwezigheid is van dominantie, straf, extreme jaloezie en kritiek, wordt de man vaak overcontrolerend en bezitterig. Hij zorgt ervoor dat het slachtoffer geïsoleerd geraakt van haar

familie en vrienden (Douglas, 1991). De man achtervolgt de vrouw om te controleren waar ze was of hij duikt ergens op. Uit onderzoek van Verhoeven (1991) blijkt dat dit controlerende gedrag significant vaker genoemd wordt door vrouwen die wel mishandeld zijn dan door niet – mishandelde vrouwen. Nadat de eerste klap gevallen is, wordt deze herleid tot iets onbelangrijks. Er volgt dan ook een geruime tijd tussen de eerste en de tweede klap. De incidenten volgen zich dan sneller op en de situatie wordt geleidelijk gewelddadiger (van Rappard, 1988).

1.3.3 Rust

In de laatste fase spreekt men van rust. Het slachtoffer is emotioneel ingestort en de dader heeft spijt van zijn gedrag of hij ontkent het. Wanneer dit laatste zich voordoet dan twijfelt het slachtoffer aan zichzelf of legt ze de schuld bij zichzelf. Deze periode duurt echter niet lang. De pleger zal het slachtoffer proberen overtuigen om bij hem te blijven en hij zal haar schuldig proberen maken (Walker, 1977)

1.3.4 Strategieën

Een vrouw laat al dit geweld niet zomaar over zich komen. Zij gaat over naar verschillende opeenvolgende strategieën om er een einde aan te maken.

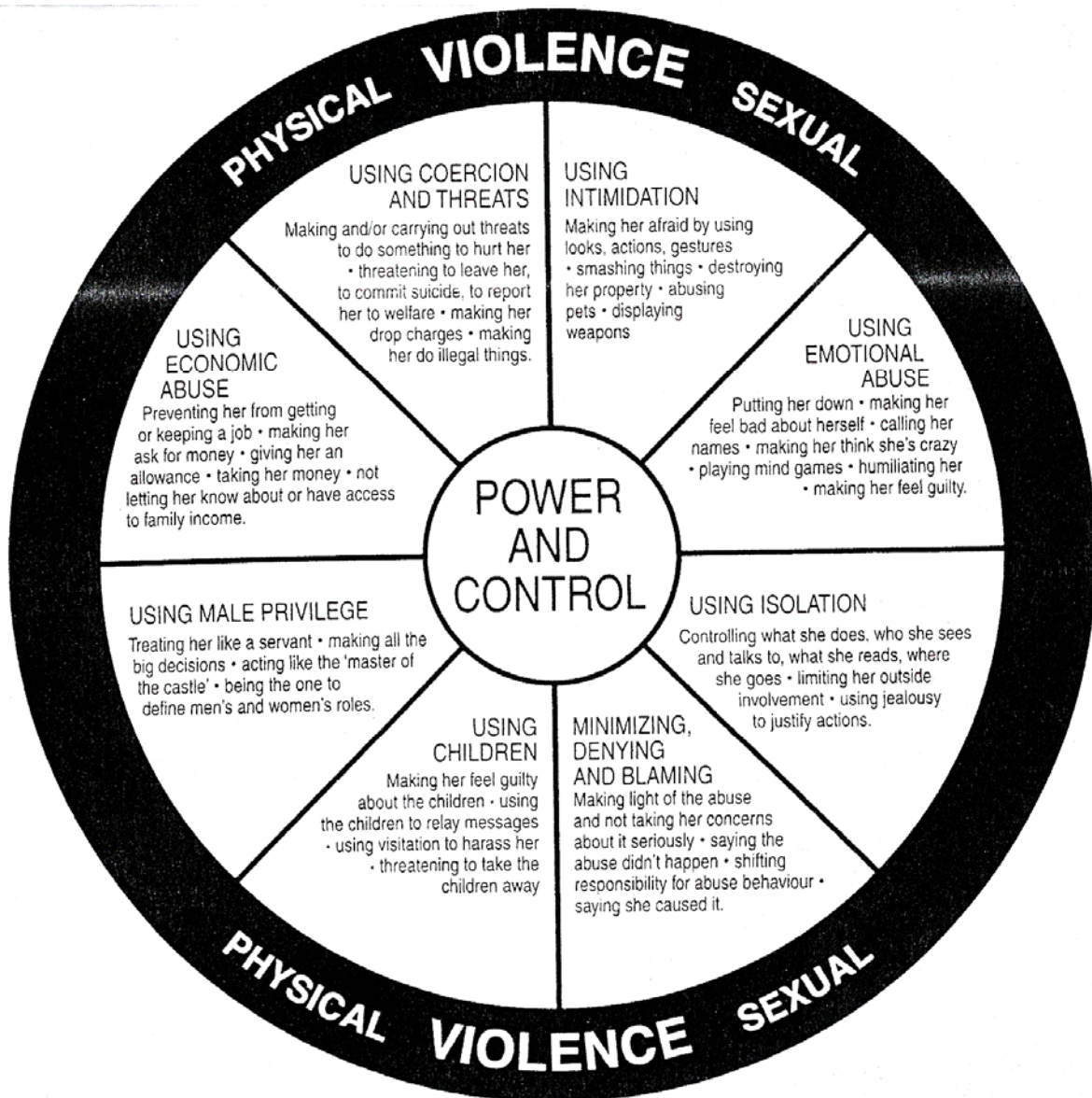
Slachtoffers van geweld proberen eerst zelf iets aan het geweld te doen. Dit zijn haar persoonlijke strategieën. Hieronder vindt men inschikkelijke strategieën waarbij het slachtoffer zich aan de dader tracht aan te passen. Ten tweede zijn er de assertieve strategieën waarin ze hem duidelijk maakt dat ze zijn gedrag niet goedkeurt. Om te besluiten hanteert ze agressieve strategieën. Hierbij zal ze overgaan tot een fysieke, seksuele of psychische aanval op de pleger.

Wanneer deze strategieën geen gewenst effect opleveren en de slachtoffers contact hebben met hun omgeving, kan ze overgaan tot netwerkgerichte strategieën. Hierbij verwacht ze dat men haar gelooft, dat de schuld voor geweld bij de dader wordt gelegd en dat er wordt overlegd wat men kan doen.

Wanneer ook deze strategieën geen effect hebben gaat het slachtoffer vervolgens over tot professionele hulp (Bruynooghe et al., 1998).

1.4 Het 'Duluth model of Power and Control'

Naast het 'cyclus van geweld' – model is er ook het 'Duluth model of Power and Control'. Dit cirkelvormige model geeft een breed perspectief van gewelddadige acties weer wanneer mannen hun vrouwen trachten te controleren. Dit houdt in fysiek en seksueel misbruik, bedreigingen, intimidatie, emotioneel misbruik, sociale isolatie, negeren en economische straffen (Shipway, 2004). Aan de hand van dit model wordt het niet enkel visueel duidelijk voor de vrouw, maar ook voor de misbruiker hoe hij zijn macht gebruikt en controle uitoefent.

Figuur 1: Duluth model of Power and Control (Shipway, 2004)

1.5 Gevolgen van partnergeweld

De klachten van geweldslachtoffers zijn zowel fysiek, seksueel als emotioneel. Vrouwen ervaren in de eerste plaats directe fysieke aandoeningen als gevolg van fysiek geweld. Voorbeelden hiervan zijn miskramen, breuken, littekens, brandwonden (Vanthienen, 2002; Stals, 2005). Het heeft echter ook veel indirecte fysieke gevolgen: slechte nachtrust, spanningsproblemen, hoofdpijnen, huidklachten, pijn aan ogen, oren, neus en keel (Vanthienen, 2002).

Wanneer er sprake is van jarenlange mishandeling dan manifesteren er zich psychische klachten zoals eenzaamheid, neerslachtigheid, onrust, opgejaagdheid, uitputting, woede, pijn en verdriet (Vanthienen, 2002).

De gevolgen van seksueel geweld kunnen het vermijden van seksuele intimiteit zijn, een negatief zelfbeeld hebben, drang naar isolatie en drugs – of alcoholmisbruik (Stals, 2005).

Vrouwen die geweld ondervonden hebben in hun leven maken meer veranderingen mee. Ze gaan meer verhuizen en gaan verschillende partnerrelaties aan. Deze veranderingen brengen vervolgens aanpassingsproblemen met zich mee (Berodes, Bruynooghe, Eerdeken, Opdebeeck, Pannier, & Thys, 1990).

1.6 Redenen waarom slachtoffers bij hun partner blijven

Er zijn verschillende redenen waarom slachtoffers bij hun pleger blijven. De meeste vrouwen voelen zich schuldig over het geweld en schamen er zich ook over. Zij voelen zich mee verantwoordelijk voor de situatie thuis. Veel vrouwen denken dan ook dat zij de oorzaak zijn van de problemen die ze hebben met hun partner. Zelfbeschuldiging is de manier om het positieve beeld dat ze hebben van hun man te behouden (Ter Harmsel, 1995).

Doordat het gedrag van de partner vooral gebaseerd is op de dreiging met geweld leeft de vrouw in een constante vorm van angst (Ter Harmsel, 1995).

Ook de afhankelijkheid speelt een rol bij het wel of niet verlaten van de partner. Er bestaan verschillende soorten afhankelijkheid: materiële, symbolische, affectieve en sociale afhankelijkheid (Opdebeeck, 1993).

Met de materiële afhankelijkheid verwijst Opdebeeck (1993) naar de vrouw haar tewerkstelling, opleiding, inkomen, beroepsstatuut. De link wordt ook gelegd naar de controle die het slachtoffer over haar eigen inkomen heeft, de financiële problemen, het dalend inkomen en de schuldenlast die invloed heeft op het beëindigen van een relatie of niet (Opdebeeck, 1993).

Met de symbolische afhankelijkheid wordt er verwezen naar hoe de partners elkaars opleiding, beroep, positie als echtgeno(o)t(e) zien en de mate van homogamie in hun relatie (Opdebeeck, 1993).

Bij de affectieve afhankelijkheid is er een onderscheid tussen de hechting van de vrouw aan haar partner en de gehechtheid die resulteert uit wat ze investeerde in de relatie. Ook al worden vrouwen mishandeld, toch blijven ze lang affectief gehecht aan hun partner. Dit kan verklaard worden doordat de vrouwen het geweld legitimeren en rationaliseren. Hierbij wordt het geweld toegeschreven aan een externe factor. Ze bekijken hun man als een slachtoffer (Opdebeeck, 1993).

Wanneer een vrouw niet beschikt over sociale middelen om een alternatief buiten de relatie te vormen, spreekt men van sociale afhankelijkheid. Vandaar dat het belangrijk is, in hoeverre haar sociaal netwerk sociale steun verleent, of ze een netwerk heeft die onafhankelijk is van haar partner en of er eventuele rolmodellen zijn binnen dat netwerk (mensen die single zijn) (Opdebeeck, 1993).

Voor de verschillende vormen van afhankelijkheid geldt dat een grotere afhankelijkheid samenhangt met meer twijfel en meer terugkeren naar de partner (Opdebeeck, 1993).

1.7 Het einde

'Ook elders is een wereld'

William Shakespeare, Coriolanus, +- 1607, in de Werken van William Shakespeare, vertaling dr. L.A.J. Burgersdijk, 4de druk, Sijthoff. Leiden: 1896.

Veel slachtoffers bleven bij hun man omdat ze begrip voor hem hadden en omdat ze hem willen helpen. Ze wilden enkel dat hij stopte met slaan, voor de rest mocht hij dezelfde persoon blijven. Daarom bleven ze ook zo lang bij hun partner. Maar hoe langer ze bij hem bleven, hoe moeilijker het was om hem te verlaten (Van Rappard, 1988)

1.7.1 De innerlijke omslag, belemmeringen en afstand nemen

Bij vrouwen die het slachtoffer zijn van geweld door aandoen van hun partner is er vaak een moment van verandering. De aanleiding hiervan is een zoveelste mishandeling of vernedering. Ze reageert fysiek, neemt moeilijke beslissingen, verlaat hem. Dit moment van verandering of de innerlijke omslag is vaak voortgegaan aan een gevoel van vastbeslotenheid en helderheid van zichzelf van de situatie. Het is een verandering in voelen, handelen en denken (Van Rappard, 1988).

Na deze innerlijke omslag voelen vrouwen zich vrij. Er is sprake van een innerlijke vrijheid. Ze zijn niet meer bang van hun vriend of hun man. Ze laten hun twijfels, aarzelingen en angsten achter zich. Voelen en handelen komt op de eerste plaats, dan pas het denken. Eenmaal wanneer een vrouw vastberaden is om 'neen, nu is het genoeg' te zeggen, reageren de vrouwen. Hiermee wordt bedoeld dat ze ofwel zelf geweld gebruiken, of ze verbreken de relatie (Van Rappard, 1988).

Toch zijn er enkele belemmeringen. Door bepaalde centrale waarden in het leven van de vrouw is het moeilijk voor haar te zien wat meer belangrijk is in haar situatie. In dit geval een einde aan het geweld maken.

Enkele van deze centrale waarden zijn: het lichamenlijk als emotioneel verzorgen van hun man, hem trachten te begrijpen, de relatie in stand proberen houden, uit liefde, bang om te falen (Van Rappard, 1988).

Vervolgens zal het slachtoffer afstand nemen van de gewelddadige situatie. Naast dingen te doen of te laten voor haar partner, gaat ze ook dingen voor zichzelf beginnen doen. Zaken die niets te maken hebben met het stoppen van het geweld, of die ook maar niks met hem te maken hebben. Ze gaat met anderen praten, ze gaat hierdoor zichzelf beter leren kennen, minder twijfelen aan zichzelf, gaat inzichten krijgen over haar man, krijgt nieuwe gevoelens, waarvan ze zelf schrikt, is

minder bang, stopt met redenen te zoeken voor zijn gedrag, neemt voorzorgmaatregelen en wordt zich bewust van hun situatie (Van Rappard, 1988).

Door afstand te nemen gaan vrouwen zichzelf volledig accepteren en respecteren, ze vinden zichzelf de moeite waard, los van hun partner. Ze gaan zich minder geïsoleerd voelen en krijgen terug meer vertrouwen in hun eigen mening (Van Rappard, 1988).

1.8 Hulpverlening

In tegenstelling tot enkele tientallen jaren geleden wordt geweld nu eerder als een maatschappelijk probleem gezien, dan als een privé – probleem. Door de toegenomen bespreekbaarheid en het afgenomen taboe rond dit thema, kan gesteld worden dat de drempel lager ligt voor slachtoffers om over het ervaren geweld te praten. Een ander voordeel blijkt de toegenomen deskundigheid betreffende de geweldproblematiek. Ook zijn er nieuwe vormen van hulpverlening bijgekomen (bijvoorbeeld vluchthuizen en crisiscentra) (Bruynooghe, Noelanders, & Opdebeeck, 1998).

Doorgaans wordt de stap naar de hulpverlening pas gezet wanneer het geweld reeds een hele tijd aan de gang is en hulpvragen gericht aan het eigen sociaal netwerk gefaald hebben. Slachtoffers zenden in de eerste plaats onrechtstreekse signalen uit of formuleren een andere hulpvraag (Bruynooghe et al., 1998).

1.8.1 De drie kerntaken van de CAW (Centrum voor Algemeen Welzijn)

Het algemeen welzijnswerk bestaat uit 27 Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW's) in Vlaanderen en Nederlandstalig Brussel. Deze sector groepeerde verschillende werksoorten, zowel residentiële hulp (crisisopvangcentra, vrouwen - en mannenopvangcentra, vluchthuizen,...) als gezins - en relationeel werk. Alle werksoorten worden met het thema intrafamiliaal geweld geconfronteerd. Sommigen richten zich op specifieke doelgroepen van intrafamiliaal geweld. Zo kunnen slachtoffers van een misdrijf (waaronder intrafamiliaal geweld) terecht bij de diensten voor slachtofferhulp en worden vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld residentieel begeleid in vluchthuizen. Het CAW heeft drie kerntaken in zake partnergeweld. Deze worden achtereenvolgens besproken (Blow, De Groof, & Van Menxel, 2005).

1.8.1.1 Onthaal

Bij het onthaal verwijst men naar de volgende interventies: (vroeg)detectie van problemen, aanmelding en ontvangst van de cliënt in het centrum of in het eigen milieu, informatie – en adviesverstrekking en eerste opvang. De verduidelijking van de hulpvraag staat hier centraal. Wanneer er hierna nog hulp nodig is, kan een psychosociale begeleiding opgestart worden (De Groof, 2005).

Door met een laagdrempelige, outreachende en aanklappende werkwijze op deze crisissen aan te sluiten, vermindert de kans dat de cliënt of het cliëntsysteem afhaakt. Daarbij is het belangrijk om de start van een begeleiding zeer kort te laten aansluiten bij het onthaal, huisbezoeken te doen en cliënten regelmatig zelf te contacteren (De Groof, 2005).

1.8.1.2 Psychosociale begeleiding

De psychosociale begeleiding wordt opgestart na een onthaalfase en is in wederzijds engagement tussen begeleider en cliënt(systeem).

Bij partnergeweld kan individuele begeleiding van beide partners een noodzakelijke en nuttige start zijn. In enkele gevallen kan het tot een verergering leiden doordat de vrouw sterker wordt en meer verzet gaat plegen. De man kan dit bedreigend vinden, waardoor het geweld terug kan toenemen. Hierdoor kan de vrouw zich opnieuw meer gecontroleerd en geïsoleerd voelen, waardoor zij niet meer op afspraken met de hulpverlening verschijnt. (van Lawick, 2003)

Anderzijds richten de diensten Slachtofferhulp, de Vluchthuizen en de Vrouwenopvangcentra zich specifiek naar de slachtoffers. Slachtofferhulp doet aan ambulante begeleiding van slachtoffers van misdrijven (waardonder intrafamiliaal geweld). Deze diensten benadrukken het belang van aangepaste methodieken, afhankelijk van de fase waarin de cliënt zich in een proces bevindt. Vrouwenopvangcentra en Vluchthuizen hebben een residentieel begeleidingsaanbod voor slachtoffers van partnergeweld. Hier wordt vaak gewerkt met zelfredzaamheids – en weerbaarheidstrainingen (De Groof, 2005).

Relatie – en gezinsbegeleiding zouden een onderdeel moeten zijn van iedere begeleiding van geweld. De eerste opdracht bij geweld in gezinnen is het stoppen van het geweld en het creëren van veiligheid in het gezin. Om dit te bereiken maakt men gebruik van de time – out procedure. De incidenten van geweldpleging worden uitvoerig ontrafeld. Stap voor stap wordt doorgenomen waar de mogelijkheid nog bestond om de escalatie te doorbreken en waar dit niet meer kon. Bij een thema als intrafamiliaal geweld zijn normerende en begrenzendende elementen zeker nodig. Er moet echter aan een aantal voorwaarden voldaan worden voor men aan deze vorm van begeleiding kan beginnen:

- de situatie in het gezin moet veilig zijn en wanneer er tijdens de begeleiding nog gewelddadigheden voorkomen moet dit gemeld en besproken worden.
- Beide partijen moeten bereid zijn aan de relatie te willen werken.
- Beide partijen moeten openstaan om aan zichzelf te werken en niet alleen aan het aandeel van de andere.

Groepshulpverlening voor volwassen slachtoffers kan bijdragen tot het opnieuw inrichten van hun leven (De Groof, 2005).

1.8.1.3 Preventie

Preventie slaat op "initiatieven die doelbewust en systematisch anticiperen op risicofactoren".

(Vettenburg, Burssens, Goris, Melis, Van Gils, Verdonck, & Walgrave, 2003)

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen individuele en algemene preventie. Beiden hebben als doel te anticiperen op risicofactoren. Bij individuele preventie gebeurt dat in functie van een geïndividualiseerde persoon, doordat het de persoon bijvoorbeeld cliënt is bij het CAW.

Bij algemene preventie ontwikkelt men acties in functie van een bredere doelgroep. Algemene preventie omschrijft het CAW als "alle initiatieven van coördinatie, overleg, stimulering, informatie, sensibilisering, beleidsbeïnvloeding – en signalering, ... gericht op het voorkomen, wegwerken of neutraliseren van factoren die systematisch hinderlijk zijn voor de gunstige ontplooiing van een grotere groep of gericht op het bevorderen van factoren die deze ontplooiing in de hand werken" (CAW). Er is bijvoorbeeld het theaterstuk "Tie – ra – ni – soe" dat als doel heeft het onderwerp intrafamiliaal geweld bespreekbaar te maken bij jongeren. Hier ligt de focus vooral bij de vroegdetectie (De Groof, 2005).

Er kan ook onderscheid gemaakt worden tussen primaire, secundaire en tertiaire preventie. Dit eerste verwijst naar opleidings – of andere programma's die aan iedereen worden aangeboden. De secundaire preventie identificeert een deel van de populatie die een hoog risico heeft en aan hen vervolgens extra service verlenen. Ten slotte focust de tertiaire preventie zich op personen die het probleem al hebben en tracht toekomstige problemen die hieraan verbonden zijn voor te zijn (Jasinski & Williams, 1998).

1.8.2 Specifieke hulpverlening bij partnergeweld

Vooraleer men kan overgaan naar de specifieke hulpverlening, is het nodig een beeld te schetsen over hoe men bij deze hulpverlening terecht kan komen.

De politie meldt de slachtoffers zowel aan bij de ambulante hulpverleningscentra. Ziekenhuizen, huisartsen, familieleden en andere diensten kunnen dit enkel bij de residentiële hulpverleningscentra doen.

Vervolgens trachten de ambulante diensten de slachtoffers binnen de 24 uren een afspraak te maken. De residentiële diensten kunnen dit niet altijd omdat ze vaak volzet zijn.

Hierna worden de slachtoffers naargelang hun noden doorgeschakeld. Zij komen vaak terecht bij een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg, bij een andere deelwerking van de CAW of bij een privé – therapeut.

De residentiële centra verwijzen door naar Centra voor Integrale Gezinszorg, de psychiatrie, Centra voor Levens – en Gezinsvragen, de dienst slachtofferbejegening van de politie, begeleid wonen, Centra voor Kind en Gezin, het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, thuisbegeleidingsdiensten, advocaten, OCMW's en daderprojecten.

Indien het slachtoffer haar partner wil verlaten, wordt zij zowel praktisch, juridisch als emotioneel ondersteund. Indien het koppel wil samenblijven, gaan ze over tot koppeltherapie (Verstrepen, 2006).

1.8.3 Knelpunten

Een effectieve interventie van volwassen slachtoffers van geweld kan enkel gebeuren met de instemming van het slachtoffer. Dit lijkt redelijk, maar vaak is het een enorme opgave voor het slachtoffer om een hulpvraag te stellen. Dit komt door het sociale isolement waarin ze leven, door hun schaamte -, schuld - en minderwaardigheidsgevoel en de afhankelijkheid van haar partner. Ook emotionele, lichamelijke en seksuele klachten zorgen voor een barrière (Bruynooghe, Noelanders, & Opdebeeck, 1998).

Een ander knelpunt bestaat eruit dat slachtoffers achtereenvolgens verschillende hulpverleners gaan bereiken, maar telkens met een andere hulpvraag dan de geweldproblematiek. Het probleem bestaat er dan uit dat de hulpverleners te weinig ervaring hebben om dergelijke hulpvraag te herkennen (Bruynooghe et al., 1998).

Vervolgens kwam samen met het definiëren van intrafamiliaal geweld de ontwikkeling van specifieke vormen van hulpverlening. Een gevolg van het grote aanbod is de zogenaamde 'verkaveling'. Deze verkaveling is te wijten aan de aard van de geweldproblemen, maar ook aan de manier waarop de samenleving deze problemen ziet. Naar aanleiding van deze verkaveling kan een slachtoffer nooit bij één instantie terecht voor al haar problemen. Ze kan nood hebben aan emotionele, financiële, lichamelijke of materiële hulp, maar telkens zou ze bij een andere hulpverlener terecht komen, waar ze geen vertrouwensband mee heeft.

Ten slotte heeft ook de hulpverleningssector nood aan een betere samenwerking. Deze streeft dan ook naar een gezamenlijke methodiek (Bruynooghe, et al., 1998).

Deel 2: Onderzoeksmethodologie

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de wijze waarop dit onderzoek zich gevormd heeft. Hiermee trachten we een duidelijk beeld te geven van het onderzoeksopzet. Eerst wordt de onderzoeksvraag afgebakend en worden de onderzoeksdoelstellingen aangegeven die met dit onderzoek beoogd worden. Zo wordt duidelijk waarom de kwalitatieve methode de meest aanvaardbare procedure is voor dit onderzoek. Vervolgens worden de verschillende

methodologische aspecten zoals objectiviteit, betrouwbaarheid en validiteit besproken. Na de analyse van de gegevens wordt dieper ingegaan op de ethiek van het onderzoek.

2.2 Onderzoeksvraag en -doelstellingen

Via de Wetenschapswinkel ben ik in contact gekomen met Vzw Zijn. De onderzoeksdoelstelling werd vervolgens samen met deze vzw ontwikkeld. In dit onderzoek wordt nagegaan wanneer vrouwen, die het slachtoffer zijn van partnergeweld, de stap zetten naar de hulpverlening. Meer specifiek trachten we via het onderzoek inzicht te krijgen in welke gebeurtenis voor hen de spreekwoordelijke druppel was. Deze resultaten zouden de desbetreffende hulpverlening een bredere kijk kunnen leveren inzake de preventie en hulpverlening.

De onderzoeksvraag werd beantwoord met behulp van een kwalitatief beschrijvend, explorerend onderzoek. Aan de hand van semi – gestructureerde interviews werd er op zoek gegaan naar de beslissende gebeurtenis. De proefgroep werd in twee delen opgesplitst. Enerzijds werden er vijf hulpverleners geïnterviewd, dit om beroep te doen op hun ervaring. De hulpverleners waren medewerkers bij vluchthuizen, therapeuten bij Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg. Anderzijds werden er vragen gesteld aan tien (gewezen) slachtoffers die hulp gezocht hebben of nog steeds geholpen worden.

2.3 Onderzoeksopzet

Kwalitatief onderzoek houdt een systematische verzameling van data in, een organisatie en een interpretatie van tekstueel materiaal dat is vergaard door, in dit geval, een interview (Malterud, 2001). Dit onderzoek is zowel beschrijvend als explorerend. Er is naar verschillende tendensen gezocht, maar hierover werden op voorhand geen uitspraken gedaan. Door explorerend onderzoek krijgen we meer inzicht in het verschijnsel dat onderzocht wordt (Schrueder Peters, z.d.).

Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek omdat deze wordt gebruikt bij het onderzoeken van sociale fenomenen zoals deze worden ervaren door individuen (Malterud, 2001). Er kan ook naar het gezichtspunt of de mening van de betrokkenen gevraagd worden (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005). Op deze manier worden er gevoelens, belevingen en ervaringen in kaart gebracht. Omdat deze individuele ervaring het uitgangspunt is voor dit onderzoek is er gekozen voor de fenomenologische methode die ontwikkeld is door Giorgi (1985). De fenomenologische benadering kiest als uitgangspunt de verschijnselen in hoeverre ze in ons bewustzijn voorkomen en in de wijze waarop ze dit doen (Gadamer, 1976; Spiegelberg, 1971; IN: Maso & Smaling, 1998).

Aan dit onderzoek hebben er vijf hulpverleners en tien slachtoffers deelgenomen. De slachtoffers zijn in dit onderzoek de respondenten, zij geven informatie over zichzelf. De hulpverleners worden gezien als informanten, want geven informatie over personen en zaken buiten zichzelf (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005).

Er is hier bewust gekozen voor een kwalitatief individueel interview, omdat dit best geschikt is voor het uitdiepen van het onderzoekend onderwerp die een privé - onderwerp aanhaalt (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005).

Het aantal interviews is sterk afhankelijk van de complexiteit en de heterogeniteit van de onderzoeksgroep. Het aantal gesprekken kan variëren tussen acht en dertig, tot dat de indruk gewekt wordt dat er geen nieuwe informatie meer bijkomt. Dit gegeven heet saturatie of inhoudelijke verzadiging (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005). Bij dit onderzoek werd er saturatie bekomen na zeven interviews.

2.4 Onderzoeksinstrument

De gegevens van dit onderzoek zijn verzameld door middel van een semi – gestructureerd interview. Het doel van het interview is het verzamelen van informatie uit mededelingen van de respondenten en informanten, om zo een vooraf geformuleerde vraagstelling te beantwoorden. Bij een semi – gestructureerd interview liggen zowel de onderwerpen als de belangrijkste vragen vast, maar het verder uitdiepen niet. Er is dus een mogelijkheid om van volgorde en formulering af te wijken (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005).

2.4.1 Het semi – gestructureerd interview

Uit de gevonden literatuur werd een selectie gemaakt. Op deze manier werden de interviews voor de informanten en de respondenten opgemaakt.

Mits het moeilijk is een éénduidige definitie te vinden voor intrafamiliaal geweld, werd er aan de hulpverleners gevraagd wat zij zelf onder partnergeweld verstaan. Vervolgens werden er enkele structurele vragen gesteld. 'Hoe vinden slachtoffers de weg tot bij jullie?' en 'Welke veranderingen heeft de wetgeving van 2003 (s.n., Staatsblad, 2003) inzake partnergeweld teweeggebracht?'

In de literatuur wordt er een onderscheid gemaakt tussen psychisch of emotioneel, seksueel en lichamelijk of fysiek geweld (Stals, 2005; Dewil, 1989; Follingstad, Rutledge, Berg, Hause, & Polek, 1990; Jasinski & Williams, 1998; Davies, 1994). Hierbij wordt soms ook omgevingsgericht geweld geplaatst (Stals, 2005). Naar aanleiding hiervan stelden wij de vraag: 'Slachtoffers van welk geweld komen het snelst bij jullie terecht?'. Om een beter beeld te krijgen over de risicofactoren van partnergeweld, werd er gepolst naar de voornaamste oorzaken ervan volgens de informanten. Na een korte uitleg over de 'cyclus van het geweld' (Verhoeven, 1991) vroegen wij de hulpverleners of zij dit fenomeen herkenden. In het laatste deel van dit interview werd er onderzocht waarom vrouwen bij hun partner bleven en of het moment dat slachtoffers hulp zochten anders was dan voorheen. Was er sprake van een spreekwoordelijke 'druppel'? Om te besluiten werd er naar de wenselijke veranderingen in de hulpverlening gevraagd.

Bij de respondenten werd aan de hand van drie vragen een beeld geschetst over de 'cyclus van het geweld' (Verhoeven, 1991): 'Hoe is uw relatie met uw (ex-) partner in de tijd geëvolueerd?', 'Hoe was jij in deze relatie? Beschrijf jezelf eens?' en 'Wanneer werd uw partner gewelddadig?'. Om een antwoord te krijgen op de risicofactoren van partnergeweld, vroegen wij de slachtoffers 'Welke

verklaringen gaf je zelf aan dit geweld?'. Meer informatie over de 'druppel' die ertoe leidde dat ze de stap naar de hulpverlening gezet hebben, werd bekomen met volgende vragen: 'Wat is er gebeurd wanneer u de stap naar de hulpverlening gezet heeft?', 'Wat was er net anders dan ervoor dat er toe leidde dat u hulp zocht?' en 'Wat gebeurde er met u wanneer u die stap gezet heeft?'. Om te besluiten vroegen wij bij welke instantie zij hulp zijn gaan zoeken.

2.5 Dataverzameling

2.5.1 Procedure

Er werd een brief opgesteld met de nodige informatie omtrent het onderzoek en met de vraag naar medewerking. Deze werd via e-mail verspreid naar allerhande instanties zoals Centra voor Algemeen Welzijn, Centra voor Integrale Gezinszorg, vluchthuizen en andere hulpverleningsdiensten. In bijlage zat een informatiebrief voor de respondenten met de vraag of ik hen mocht interviewen (zie bijlage 2). Er werd gekozen voor deze manier van werving om de privacy van de vrouwen te respecteren.

Via zowel e-mail als telefoon werd er contact opgenomen om eventuele bijkomende vragen te stellen en afspraken te maken. Wanneer instanties geen contact opnamen, werden ze opgebeld.

De interviews werden afgenomen op locaties die de respondenten en informanten zelf gekozen hadden. Alle hulpverleners werden op hun werkplaats geïnterviewd. De slachtoffers werden naar eigen keuze geïnterviewd thuis of bij de hulpverlening. Op drie na werden alle respondenten alleen geïnterviewd. Twee werden begeleid door een hulpverlener op vraag van de respondent. Eén respondent werd vergezeld van een tolk.

Vooraf werd er toestemming gevraagd om de interviews op te nemen met een digitale recorder en nadien uit te schrijven. Vooraleer het interview van start ging werden de respondenten en informanten op de hoogte gesteld van het doel van het interview en werden eventuele vragen beantwoord.

2.5.2 Respondenten

De tien vrouwen die participeerden aan dit onderzoek waren allen vrouwen die in Vlaanderen wonen. De leeftijden gingen van 23 jaar tot 60 jaar. Al deze vrouwen dienden het slachtoffer (geweest) te zijn van partnergeweld en zij moesten hulp gezocht hebben bij een mogelijke instantie verschillend van de politie.

De interviews hebben plaats gevonden in januari en februari 2007.

Hieronder volgt een beknopte omschrijving van de respondenten.

<i>Code</i>	<i>Leeftijd</i>	<i>Status</i>	<i>Aantal kinderen</i>
Respondent 1	35 jaar	Alleenstaande moeder, eigen woonst, co-ouderschap	1

Respondent 2	38 jaar	Samenwonend, co – ouderschap	3
Respondent 3	25 jaar	Alleenstaande moeder, verblijft in Centrum voor Integrale Gezinszorg	2
Respondent 4	43 jaar	Alleenstaande moeder, eigen woont en LAT – relatie met ex – partner	5
Respondent 5	23 jaar	Alleenstaande moeder, verblijft in het vluchthuis	1
Respondent 6	47 jaar	Samenwonend met haar (gewelddadige) partner	6
Respondent 7	47 jaar	Alleenstaande vrouw	1
Respondent 8	46 jaar	Alleenstaande vrouw	3
Respondent 9	60 jaar	Samenwonend met haar (gewelddadige) echtgenoot	1
Respondent 10	55 jaar	Samenwonend met nieuwe partner	3

Tabel 1: Overzicht van de respondenten

2.5.3 Informanten

Vervolgens volgt een korte beschrijving van de hulpverleners die een interview gegeven hebben.

<i>Code</i>	<i>Werkgever</i>	<i>Functie</i>
Informant 1	Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg Oost - Brabant	Klinisch werk en consultaties van cliënten met verschillende problemen
Informant 2	Vluchthuis Diest (CAW Hageland)	Algemene begeleiding
Informant 3	Centrum voor Integrale Gezinszorg Huis ter Leye	Medewerkster Sociale Dienst

Informant 4	Centrum voor Algemeen Welzijn Het Welzijnshuis	Deelwerking vluchthuis en deelwerking ambulante welzijnswerk in Willebroek
Informant 5	CAW Midden – West Vlaanderen, deelwerking vluchthuis Roeselare	Algemene begeleiding

Tabel 2: Overzicht van de informanten

2.6 Objectiviteit, betrouwbaarheid en validiteit

2.6.1 Objectiviteit

In dit onderzoek werd er gestreefd naar methodologische objectiviteit. Hiermee wordt er bedoeld dat men het object van de studie moet laten spreken en niet vertekenen. Deze objectiviteit is echter een streven dat nooit geheel kan worden vervuld, en dit enkel omdat het object kan veranderen tijdens de studie (Maso & Smaling, 1998). Aan deze objectiviteit werd voldaan door telkens aan de respondenten en informanten dezelfde vragen te stellen.

De methodologische objectiviteit omvat ook de houding en de mentale activiteiten van de onderzoeker. Deze mag zich niet elimineren, want anders gaan de positieve gevolgen van persoonlijke betrokkenheid verloren. Subjectiviteit staat dus niet recht tegenover objectiviteit. Deze moet bijvoorbeeld in staat zijn tot role – taking, het zich verplaatsen in de positie van een ander (Maso & Smaling, 1998).

2.6.2 Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is de afwezigheid van toevallige of onsystematische vertekeningen van het subject in de studie (Maso & Smaling, 1998). Het is de mate waarin metingen onafhankelijkheid zijn van het toeval. Bij een kwantitatief onderzoek kan men dit testen door een replicatieonderzoek. Deze resultaten moeten dan dezelfde zijn als de oorspronkelijke. Maar bij een kwalitatief onderzoek is dit onmogelijk (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005). De herhaling van het onderzoek is niet mogelijk doordat de onderzochte situatie zou veranderd zijn (Maso & Smaling, 1998). De betrouwbaarheid werd bevorderd door een digitale opname van het interview, door te noteren tijdens het interview en deze notities bij te houden en door de interviews binnen een tijdspanne van maximaal drie dagen uit te schrijven (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005). Alle interviews werden door dezelfde persoon afgenomen (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005).

2.6.3 Validiteit

Met de juistheid van de onderzoeksbevindingen wordt de validiteit bedoeld. Het gaat erom in hoeverre de bekomen data een goede weergave vormen van datgene wat zich in de werkelijkheid afspeelt. Het is dus niet als je gegevens vrijwel onafhankelijk zijn van toevallige factoren, en dus

betrouwbaar zijn, dat ze een weergave geven van de realiteit (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005).

De validiteit wordt zowel bepaald door de manier waarop er informatie verzameld wordt, als de plek waar en het tijdstip waarop dit gedaan wordt (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005). Om hier toe te komen werden de interviews afgenomen overdag tussen 10 uur en 17 uur en werd de plaats van afname en het tijdstip door de respondent of informant zelf gekozen.

2.7 Gegevens analyseren

De analyse gaat ten eerste over ontleden, expliciteren welke aspecten van het onderzochte verschijnsel relevant zijn. Deze aspecten komen dan naar voor in het analytische kader. Ten tweede gaat het bij de analyse om het zoeken naar patronen in het materiaal, de samenhang tussen de onderscheiden aspecten rond een verschijnsel. Via de analyse wil men dus een beeld krijgen van een verschijnsel en nagaan welke factoren ermee samenhangen (Wester, Smaling, & Mulder, 2000). Alle interviews werden meerdere malen gelezen. Hierbij werden opmerkelijke zaken aangeduid. Vervolgens werden de verschillende topics eruit gehaald en de verschillende antwoorden hieronder geplaatst. De respondenten en de informanten werden afzonderlijk geanalyseerd, maar mits er overeenstemmende topics waren, werd er op het einde wel een vergelijking gesteld.

Analyse van kwalitatieve gegevens houdt in dat er zich zowel decontextualisatie als recontextualisatie voordoet. Decontextualisatie betekent dat er bepaalde delen worden uitvergroet en dat deze worden samengebracht en met andere informatie worden vergeleken. Recontextualisatie zorgt ervoor dat de bekomen patronen nog steeds overeenstemmen met de oorspronkelijke context waaruit ze werden gehaald. Reductionisme wordt op deze wijze voorkomen en de relaties tot de realiteit worden behouden (Malterud, 2001).

Bij een semi – gestructureerd interview worden alle data op één moment verzameld, en alle respondenten en informanten worden elk dezelfde vragen gesteld, in plaats van dat er een aanpassing komt van de vragen afhankelijk van de analytische noden. Het proces van een semi – gestructureerd interview is er dus één van het actief in vraag stellen van data, zoeken naar relaties en sorteren. Het is dus een actief en geen passief proces, dat zeer systematisch wordt benaderd (Malterud, 2001).

In dit onderzoek worden de gegevens geanalyseerd volgens de fenomenologische filosofie (Giorgi, 1997). Deze methode omvat vier stappen. Eerst en vooral tracht men een volledige indruk te verkrijgen, door bijvoorbeeld het afgenomen interview meerdere malen te lezen. Vervolgens worden de belangrijkste stukken geïdentificeerd. De derde stap bestaat erin de inhoud uit deze stukken af te leiden. Ten slotte wordt de inhoud samengevat (Giorgi, 1985; IN Malterud, 2001).

2.8 Ethiek

Dit onderzoek is ethisch verantwoord mits de respondenten vrijwillig meewerkten, er door de onderzoeker geen valse veronderstelling van de zaken werd gegeven, hun gegevens anoniem

werden verwerkt en de resultaten geen nadelig effect hadden voor hen (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005).

Alle gesprekken werden, met toestemming van de respondent, met een digitale audiorecorder opgenomen. Hierbij werd er duidelijk vermeld dat hun gegevens vertrouwelijk behandeld zullen worden en ze een anonieme naam toegegeven krijgen.

Deel 3: Onderzoeksbevindingen

In dit onderdeel zal ik mijn belangrijkste bevindingen naar voor brengen en de link leggen met de literatuur. Om een zeker overzicht te behouden worden eerst de bekomen gegevens van de hulpverleners besproken, dan volgt de analyse van de interviews die afgenomen zijn van de

slachtoffers. Om te besluiten zullen de overlappende onderwerpen met elkaar worden vergeleken en besproken.

3.1 Hulpverleners

De gegevens die bekomen zijn vanuit de interviews met de informanten worden opgedeeld in twee hoofdstukken, namelijk de hulpverlening an sich en de specifieke informatie omtrent partnergeweld. Deze worden vervolgens nog eens onderverdeeld.

3.1.1 Hulpverlening

3.1.1.1 Eigen interpretatie van partnergeweld

Wanneer de vraag gesteld wordt wat partnergeweld voor de hulpverleners betekent, worden er verschillende antwoorden bekomen. Gaande van *'in schrik leven'* tot *'gecontroleerd worden'*, *'elke vorm van mishandeling die niet uit vrije wil gebeurt'* tot *'geweld van welke aard dan ook'*.

De overeenkomsten tussen de definities van de hulpverleners zijn dat er steeds gradaties zijn in het geweld. Er wordt verwezen naar onjuiste machtsverhoudingen. Ook wordt er een verschil gemaakt tussen fysiek en psychisch geweld.

'Het kan allerlei vormen aannemen: een vrouw kan extreem gecontroleerd worden, ze kan bijvoorbeeld ook verwijten moeten incasseren. Sommigen mannen kijken strikt toe op de uitgaven van de vrouw, tot en met zwaar fysiek geweld, klappen geven en nog erger'

Hulpverlener 1

Opvallend is wanneer de verschillende interpretaties van de hulpverleners samengelegd worden er een grote overeenkomst is met de definitie die gehanteerd wordt in de literatuurstudie. Het geweld gebeurt *'niet uit vrije wil'* en is *'tussen twee partners'*. Het gaat over een *'dwingend gedrag'* dat gepaard kan gaan met *'psychisch en fysisch geweld'* en waar er veel *'controle'* wordt geuit (De Groof, 2005).

Opmerkelijk is toch dat er zowel in de literatuur als bij de hulpverleners een grote diversiteit is wanneer er gezocht wordt naar een definitie voor partnergeweld.

3.1.1.2 Bereikbaarheid van de hulpverleners

Over de manier waarop de slachtoffers terechtkomen bij de hulpverlening is er binnen de informanten een grote overeenkomst. Alle hulpverleners vermelden dat zij het meest bereikt worden via de politie en huisarts.

'Meestal via politie, huisartsen en het meeste van al via OCMW's. Cliënten kunnen ons zelf opbellen. Dat gebeurt ...dat is toch wel de minderheid dat mensen zelf contact opnemen. Meestal komen ze in een crisissituatie bij een dokter of bij een OCMW terecht en is het dan de hulpverlening die in gang schiet om een oplossing te zoeken'

Hulpverlener 5

Verder worden de vrouwen vaak doorverwezen door het OCMW en de familieleden. Heel uitzonderlijk neemt het slachtoffers haar beslissing op eigen initiatief.

3.1.1.3 Aanmeldingsklacht

De klacht waarmee vrouwen naar de hulpverlening stappen is verdeeld. Enerzijds handelt deze over het geweld naar zichzelf. Hieronder vallen 'extreme controle', 'uitgesproken agressie', 'alcoholgebruik' en 'mishandeling'. Anderzijds vermeldt zij het geweld en de dreiging van geweld tegenover de kinderen.

'Als mannen gedronken hebben gaan ze sneller slagen en zijn ze meestal ook sneller jaloers. Ze gaan samen uit, er wordt gedanst, ze hebben iets gedronken en hij is overtuigd dat de vrouw iets heeft met een andere man. Dat is een heel belangrijke trigger natuurlijk'

Hulpverlener 1

3.1.1.4 Geweld

Wanneer slachtoffers gevraagd wordt van welk geweld zij het slachtoffer zijn, krijgen de hulpverleners over het algemeen als antwoord dat het over een combinatie van fysiek, psychisch en seksueel geweld gaat.

'Mannen die 's nachts thuiskomen, dronken of niet dronken, die de vrouw uit bed halen en die direct moeten eten klaarmaken voor hem of ook voor andere mannen die daar bij zijn'

Hulpverlener 4

Toch zou één van de voornaamste klachten het 'extreem controleren' zijn. Dit kan onder psychisch of emotioneel geweld geplaatst worden (Dewil, 1989).

Het valt op dat er geen enkele hulpverlener spreekt over het 'omgevingsgerichte geweld', welke toch ook onder partnergeweld valt (Stals, 2005).

3.1.2 Partnergeweld

3.1.2.1 Oorzaken

Net zoals in de literatuur wordt er door de informanten een onderscheid gemaakt tussen culturele, situationele en interactionele factoren (Bruynooghe, Noelanders & Opdebeeck, 1998).

Hulpverleners merken op dat de cultuurverschillen kunnen leiden tot partnergeweld (Bruynooghe, Noelanders & Opdebeeck, 1998).

'Wij hebben enkele situaties van Marokkaanse gezinnen... En die mishandelingsituaties zijn soms verschrikkelijk. Ik weet totaal niet aan wat dat ligt. Die mensen zijn eerder een stuk geslotener. En hebben problemen om te spreken'

Hulpverlener 3

De interactionele factoren beperken zich volgens de hulpverleners tot de psychische problemen van de pleger die vervolgens effect hebben op de relatie (Römkens, 1989).

'Je hebt ook gewoon mensen die slecht in hun vel zitten en die zelf persoonlijke problemen hebben. En die hun vrouw dan al boksbal gebruiken in plaats van zelf er iets aan te doen'

Hulpverlener 2

Ten slotte worden er hoofdzakelijk verwezen naar de situationele risicofactoren (Bruynooghe et al., 1998). Verslavingsproblematieken, armoede en schulden worden als de voornaamste oorzaken vermeld.

3.1.2.2 Cyclus van geweld

De verstandhouding tussen het slachtoffer en de pleger zou volgens de hulpverleners in het begin van hun relatie goed geweest zijn.

Zoals de literatuur vermeldt is er een zekere spanningsopbouw (Douglas, 1991). De vrouw bevindt zich in een omstandigheid waarin ze geconfronteerd wordt met zowel het aantrekkelijke als onaantrekkelijke van haar partner.

'De vrouw zegt dat ze met haar vriendinnen naar de film wil gaan en hij wilt toch liever dat ze bij hem blijft. Ze denkt soms ook dat ze liever zou willen gaan, dan heeft ze iets voor haar eigen, maar anderzijds blijft ze dan thuis voor hem. Dat kan het begin zijn van ...'

Hulpverlener 4

Vrouwen zouden het charmerend vinden dat hun partner snel jaloers wordt, *'maar hoe langer je in een relatie zit, hoe meer en meer dat belemmerend is'* (Douglas, 1991).

Na deze opkomende spanningen wordt de situatie gauw oncontroleerbaar. De oorzaak ligt volgens de hulpverleners bij grote levensgebeurtenissen. Het koppel gaat samenwonen of trouwt of de vrouw wordt zwanger.

Tenslotte wordt de rustfase volgens de hulpverleners gekenmerkt door het *'uitvergroten van dat kleine sprankeltje liefde dat ze krijgen'*. Ze geven hem een volgende *'laatste kans'* (Walker, 1979).

3.1.2.3 Redenen om te blijven

Volgens de hulpverleners blijven slachtoffers bij hun partner omdat ze zich schamen of omdat ze zich verantwoordelijk voelen voor de situatie. Dit is in overeenstemming met de literatuur (Ter Hamsel, 1995). Anderzijds zijn het de kinderen, de huisdieren en het huis die voor de nodige afhankelijkheid zorgen (Opdebeeck, 1993).

3.1.2.4 De druppel

Er zou, net zoals de literatuur aangeeft, inderdaad een moment van verandering zijn waardoor het slachtoffer haar partner verlaat en hulp gaat zoeken (Van Rappard, 1988).

Er zijn twee verschillende uitgangspunten volgens de informanten. Enerzijds neemt de vrouw een radicale beslissing om haar man te verlaten wanneer hij haar kind geslagen heeft of als hij een extreem dreigement naar haar uitte. Anderzijds verlaat zij haar partner na een opeenstapeling van het langdurige geweld. Hierbij is 'de druppel' de verkregen informatie, de druk van familie of het contact met de hulpverlening die haar over de streep helpt.

3.1.3 Structurele opmerkingen

3.1.3.1 Gewenste veranderingen

Het is ongetwijfeld zo dat ook deze tak van de sociale kaart graag enkele ontwikkelingen zou willen zien. Vooral de praktische zaken krijgen veel aandacht. De *'inrichting (in het vluchthuis)'*, het *'tekort aan personeel'* en de *'huisvestingsmarkt'* zijn volgens de hulpverleners aan verbetering toe. Opmerkelijk is dat er gepleit wordt voor meer gedwongen hulp voor de pleger en eventuele begeleide terugkeer van de pleger naar zijn partner indien beide partners dit expliciet wensen.

3.1.3.2 Wetgeving

Over de ganse lijn zijn de hulpverleners over de 'Wet op het partnergeweld' negatief of onverschillig. De wet zou geen grote veranderingen teweeggebracht hebben. Blijkbaar verkiest *'het overgrote deel van de vrouwen er voor niet terug te gaan naar de woning'*. Ze hebben er teveel *'herinneringen'*. Verder zijn de slachtoffers er slechts van op de hoogte nadat zij de politie hebben geraadpleegd.

3.2 Slachtoffers

De bevindingen hieronder zijn bekomen aan de hand van interviews met de respondenten. Zowel de gewelddadige relatie, de druppel die ervoor zorgde dat ze hun partner verlieten en het contact met de hulpverlening vormen de hierop volgende bespreking.

3.2.1 Geweld

3.2.1.1 Aanvang van de gewelddadige relatie

De cyclus van geweld is vaak voorkomend in een gewelddadige relatie. Hieraan voorafgaand komt de totstandkoming van de relatie (Verhoeven, 1991). Alle slachtoffers geven aan dat zij *'verliefd waren'* en dat hun relatie *'(redelijk) goed'* ging. Opvallend is dat vrij snel in hun relatie er een verandering optreedt in het gedrag van hun partner.

'Van de tijd dat wij gewoon verkeerden tot de tijd dat wij getrouwd zijn, was dat dus een verschil van dag en nacht in persoon'

Slachtoffer 8

Alle slachtoffers geven aan dat belangrijke levensgebeurtenissen de aanleiding gaven tot geweld. Trouwen of samenwonen of de geboorte van een kind waren de momenten waarop het geweld begon. Deze gebeurtenissen kunnen gezorgd hebben voor de spanningsopbouw en de hierna volgende escalatie (Walker, 1979).

'En eens dat we getrouwd waren, was dat volledig gedaan. Dan begon hij zijn macht te laten tonen. Hij was de man, hij was baas. Ook, hij ging ieder weekend uit zonder mij, zelf als we getrouwd waren. Hij zat op café, ik wist dus niet waar hij zat. Dan kwam hij dronken thuis. In het begin, moet ik zeggen, was dat niet zo erg dat hij begon te slaan. Maar was dat altijd mij vernederen'

Slachtoffer 8

3.2.1.2 Oorzaken volgens het slachtoffer

De literatuur vertelt ons dat er in een gezin meer kans is op geweld. Dit doordat het koppel op verscheidende vlakken nauwer verbonden is dan voorheen (Gelles, 1997). Samenwonen of trouwen worden vervolgens door de slachtoffers als één van de belangrijkste oorzaken gezien.

Verder wordt er verwezen naar de persoonlijkheid van de pleger, een interactioneel risicofactor (Römkens, 1989). Hij is *'jaloers'* of heeft *'lust naar macht'*.

'...en dan sloeg hij mij omdat er geen sigaretten waren. Ik ging dan de sigaretten halen voor de volgende keer. Ik dacht: 'Ik zal ze halen, misschien krijg ik dan geen slaag'. En dan sloeg hij weer omdat die sigaretten er waren. Voor zo iemand kan men echt niet behoeftig zijn of kan men echt niks goed voor doen. Maar ik zag dat niet. Ik deed nog beter mijn best'

Slachtoffer 10

Toch staat het situationeel risicofactor *'verslaving'* bovenaan het lijstje van de slachtoffers (Bruynooghe et al., 1998).

'Als hij een pintje zat te drinken, dan wist ik al dat het vanavond al weer zo ver was. Uit schrik zeg je dan van...je wilt iets zeggen, maar je hebt dan schrik om iets te zeggen, want dan is het toch En zo begint dat, gans de avond begint hij dan meer en meer te drinken. En is het toch weer ruzie'

Slachtoffer 4

3.2.1.3 Gevoelens

Tijdens hun relatie voelden de slachtoffers zich vooral angstig en gedomineerd. Ze voelden zich schuldig over de situatie. Door de samenvloeiing van al deze emoties dachten zij vaak dat dit ' *het leven van een getrouwde vrouw* ' was.

'Ik voelde ...ik weet niet hoe dat komt dat ik dat dacht ...dat dat wel het normale leven was. Dat da zo bij iedereen was. Ik was net gebrainwasht. Zo een gevoel had ik dor heel die periode bij hem'

Slachtoffer 2

3.2.2 Het afbreken van de gewelddadige relatie

3.2.2.1 De druppel

De aanleiding van de innerlijke omslag bij slachtoffers die hun pleger verlaten is verdeeld. Enerzijds zou het een opeenstapeling zijn van het geweld gedurende de jaren heen. Op dat moment zou het bepaalde informatie over de bestaande hulpverlening kunnen zijn die haar over de streep haalt. Anderzijds verlaat ze hem omdat ze zelf of haar kinderen met de dood bedreigd zijn. Het is belangrijk te vermelden dat er een opvallend verschil is tussen vrouwen die wel of geen kinderen hebben. Vrouwen met kinderen nemen pas de beslissende stap als hun kinderen bedreigd worden of wanneer zij oud genoeg zijn om het huis te verlaten.

'Maar toen ik hem uit het huis zette, dat was het ergste tot nu toe. Het huis was helemaal ... half afgebroken. Hij heeft bijna vuur in huis gestoken, in de kelder met een gasfles. Toen dacht ik dat mijn kinderen in gevaar waren, en dat kon ik niet laten gebeuren. Misschien dat ik het alleen kon slikken, maar de kinderen...'

Slachtoffer 4

3.2.3 Na het afbreken van de relatie

3.2.3.1 Gevoelsmatig

Volgens Van Rappard (1988) zouden vrouwen zich na de innerlijke omslag vrij voelen. Ze zouden hun angsten achter zich laten en hun gewelddadige partner verlaten. Volgens de gegevens blijkt toch dat alle vrouwen na hun beslissing nog steeds erg bang zijn.

'Bang, heel bang. Ik heb nog bang. Bang van gevolgd te worden'

Slachtoffer 7

3.2.4 Hulpverlening

De meeste slachtoffers zijn met behulp van een hulpbron terechtgekomen in het vluchthuis of in een centrum voor integrale gezinszorg. Deze hulpbronnen waren Kind en Gezin, politie, Slachtofferhulp, huisdokter of familie en vrienden.

3.3 Belangrijke overeenkomsten en verschillen tussen respondenten en informanten

Om te besluiten worden de bekomen gegevens van zowel de informant als de respondent met elkaar vergeleken.

Zowel de respondenten als de informanten geven verslaving en de persoonlijkheid van de pleger aan als hoofdoorzaak van het geweld. Het begin van het geweld zou zich manifesteren na grote levensgebeurtenissen zoals trouwen of de geboorte van een kind.

Ook bij de redenen waarom het slachtoffer besluit om te blijven is er een overeenkomst. Meestal zijn het de kinderen en de schaamte tegenover de buitenwereld die ervoor zorgen dat het slachtoffer haar partner niet verlaat.

Tenslotte is het zo dat er bij zowel de slachtoffers als de hulpverleners een verdeling is waarom zij haar partner verlaten heeft. Ofwel is er sprake van een opeenstapeling en verlaat ze hem na een bepaalde gebeurtenis. Ofwel komt het doordat hij haar of haar kinderen met de dood bedreigd heeft.

Er zijn geen opvallende verschillen tussen wat de hulpverleners en de slachtoffers aangeven. Wanneer er verschillen zijn, zijn deze al aanwezig bij de respondenten of de informanten.

Algemeen besluit

Als je dit leest

Dit ben jij en je hebt mij wreed behandeld

*En als je het niet wilt erkennen
Herkennen zul je het zeker wel, reuzesnel
En als je dan de woede op voelt komen en je denkt dat neem ik niet,
Kijk naar binnen, naar dat gevoel.
Dat gevoel dat heet verdriet.
En, grote boze jongen, hoe dat voelt dat kan ik weten, want ik probeer een leven lang het slaan,
het spuwen en het schreeuwen te vergeten.*

(Mastenbroek, 1995)

Met dit onderzoek trachten we een antwoord te bieden op de vraag op welk moment precies vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld hulp gaan zoeken. Tijdens mijn zoektocht ben ik te rade gegaan bij zowel hulpverleners met jaren ervaring, als bij slachtoffers die bereid waren hun verhaal met mij te delen.

Over deze spreekwoordelijke 'druppel' zijn er door middel van dit onderzoek enkele belangrijke resultaten naar voor gekomen. Er is een fundamenteel verschil tussen vrouwen die wel of geen kinderen hebben. Wanneer vrouwen kinderen hebben zou het moment dat ze hun geweldpleger verlaten samenvallen met het moment dat hij de kinderen heeft bedreigd. Wanneer zij kinderloos zijn, zou de opeenstapeling van gebeurtenissen doorheen de jaren voor 'de druppel' zorgen.

Uit dit onderzoek blijkt ook dat vrouwen zich in tegenstelling tot voorgaand onderzoek (Van Rappard, 1988) allesbehalve vrij voelen. Vele van hen leven dagelijks nog in angst.

Door middel van bovenstaande resultaten kan er gepleit worden voor een aanpassing van het hulpverleningsproces. Door eventueel meer emotioneel in te spelen op de moeders, zullen zij waarschijnlijk sneller de beslissing nemen om hun pleger te verlaten. Hun grootste zorg is namelijk de veiligheid van hun kinderen.

Vervolgens zet de kritiek op de 'Wetgeving op het partnergeweld' toch aan tot denken. De onderlinge gedachte was goed bedoeld, maar had ogenschijnlijk weinig effect. Waarschijnlijk zou men tot betere oplossingen kunnen komen mocht er een betere interactie zijn tussen de beleidsmakers en de slachtoffers en hulpverleners. Het enige wat vrouwen namelijk verlangen is veiligheid en stabiliteit, iets wat overduidelijk moeilijk te bieden is.

Door de 'overload' aan relevante literatuur was het geen gemakkelijke opgave er de meest interessante zaken voor dit onderzoek uit te halen. Toch hoop ik er de lezer iets mee bij te brengen en hen er van bewust te maken hoe complex deze situatie wel is. Dergelijk onderzoek is relevant voor de hulpverlening en preventie die zich toespitsen op partnergeweld.

Doorheen de interviews heb ik er voor gezorgd dat er steeds dezelfde hoofdvragen werden gesteld. Toch was het onmogelijk aan alle vrouwen dezelfde vragen te stellen. Dit werd beïnvloed door de richting dat het gesprek nam. Hierdoor werd er bij sommige vrouwen meer specifieke informatie bekomen dan bij anderen.

Doordat de zoektocht naar slachtoffers niet zo evident was, is dit onderzoek moeilijker verlopen dan verondersteld. Het was moeilijk om vrouwen te vinden die over hun ervaringen wilden praten. Het was vooral via de hulpverleners dat ik contacten heb kunnen leggen. Ik heb dus geen referenties van negatieve ervaringen met de hulpverlening. Of dit mijn thesis heeft beïnvloed is niet duidelijk.

Toekomstig onderzoek kan zich verder richten op hoe de preventie sneller de slachtoffers kan overtuigen hun gewelddadige partner te verlaten. Op welke zaken moeten zij de nadruk leggen? En waar moeten zij dergelijke informatie verspreiden?

Verder lijkt het me nog interessant is het verschil tussen vrouwen die wel of geen kinderen hebben verder te onderzoeken en kijken of het bekomen verschil in dit proefwerk terecht is en in hoeverre dit invloed heeft op hun beslissing.

Referenties

- Baarda, D.B., De Goede, M.P.M., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek*. Groningen / Houten: Wolters – Noordhoff.
- Berodes, G., Bruynooghe, R., Eerdeken, J., Opdebeeck, S., Pannier, C., & Thys, J. (1990). *Doelgroepen voor de geweldbestrijding. Een afbakening op basis van levensomstandigheden en geweldervaringen bij vrouwen*. Rapport ten behoeve van de staatssecretaris voor Leefmilieu en maatschappelijke emancipatie Miet Smet. Diepenbeek: Limburgs Universitair Centrum.
- Blow, H., De Groof, K., & Van Menxel, G. (2005). Vrouwen, partnergeweld en thuisloosheid. *De draad van Ariadne*, 25-26.
- Browne, A. (1987). *When battered women kill*. New York / London: The Free Press.
- Bruynooghe, R., Noelanders, S., & Opdebeeck, S. (1998). *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*. Diepenbeek: Limburgs Universitair Centrum.
- Davies, M. (1994). *Women and Violence*. London and New Jersey: Zed Books Ltd.
- De Groof, K. (2005). *Dossier Intrafamiliaal geweld. Naar een meer samenhangende aanpak. Juli 2005*. Berchem: Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.
- Dewil, I. (1989). *Vluchthuizen: opvang en begeleiding van mishandelde vrouwen en hun kinderen*. Antwerpen: Federatie Vrouwen Tegen Mishandeling.
- Douglas, H. (1991). Assessing violent couples. *Families in Society*, 72, 525-535.
- Follingstad, D.R., Rutledge, L.L., Berg, B.J., Hause, E.S., & Polek, D.S. (1990). The role of emotional abuse in physically abusive relationships. *Journal of Family Violence*, 5, 2, 107-120.
- Gadamer, H. – G. (1976). *The Phenomenological Movement*. In: D.E. Linge (red.) *Hans – George Gadamer. Philosophical Hermeneutics*. Berkeley: University of California Press. In: Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Gelles, R.J. (1997). *Intimate Violence in Families*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage Publications.
- Giorgi, A. (1985). *Phenomenology and psychological research*. Pittsburgh, PA: Duquesne University Press. In: Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, Vol. 358, 483 – 488.

- Giorgi, A. (1997). *The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure*. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28, 235-260.
- Hamberger, L.K., & Hastings, J.E. (1986). Personality correlates of men who abuse their partners: A cross – validation study. *Journal of family violence*, 1(4), 323-341.
- Holtzworth – Monroe, A., & Stuart, G.L. (1994). Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them. *Psychological Bulletin*, 116(3), 476-497.
- Hudson, W.W., & McIntosh, S.R. (1981). The assessment of spousal abuse: Two quantifiable dimensions. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 873-885.
- Jasinski, J.L., & Williams, L.M. (1998). *Partnerviolence: A Comprehensive Review of 20 Years of Research*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage Publications.
- Kalmuss, D. (1984). The intergenerational transmission of marital aggression. *Journal of Marriage and the Family*, 46, 11-19.
- Kaufman Kantor, G., Jasinski, J., & Aldarondo, E. (1994). Sociocultural status and incidence of marital violence in Hispanic Families. *Violence and victims*, 9(3), 207-222.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, Vol. 358, 483 – 488.
- Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Mastenbroek, S. (1995). *De illusie van veiligheid: Voortekenen en ontwikkeling van geweld tegen vrouwen in relaties*. Utrecht, Uitgeverij Jan van Arkel.
- O' Leary, K.D. (1988). Psychical aggression between spouses: A social learning theory perspective. IN V.B. Van Hasselt, R.L. Morrison, A.S. Bellack, & M. Hersens (Eds.), *Handbook of Family Violence (pp31-56)*. New York: Plenum.
- Opdebeeck, S. (1993). *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Leuven; Apeldoorn: Garant.
- Römkens, R. (1989). *Onder ons gezegd en gezwezen: geweld tegen vrouwen in man – vrouw relaties*. Amsterdam: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.
- Rys, B. (2002). Partner – gerelateerd thuisgeweld tegen volwassen vrouwen. *RoSa – factsheets*, 15, 5.

Schrueder Peters, R.P.I.J. (z.d.). *Methoden en technieken van onderzoek: principes en praktijk*. Schoonhoven: Academic Service.

Shipway, L. (2004). *Domestic Violence: A handbook for health professionals*. London and New York: Routledge.

Spiegelberg, H. (1960). *The The Phenomenological Movement: A Historical Introduction. Volume two*. The Hague: Martinus Nijhoff.

Sroka, S. (z.d.). De nieuwe wet op het partnergeweld. *RoSa*.

Stals I. (2005). *Huiselijk geweld*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

Straus, M.A. (1973). A general systems theory approach to a theory of violence between family members. *Social Science Information, 12*, 105.

Ter Harmsel, S. (1995). *Handleiding bij het geven van voorlichting over vrouwenmishandeling*. Utrecht: Transct.

Van Lawick, J. (2003). Van mishandelen naar relationeel handelen – Systemische psychotherapie bij fysiek geweld in paarrelaties. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 217-236.

van Rappard, M. (1988). *Tot hier en niet verder. Verzet van mishandelde vrouwen*. Ambo: Baarn.

Vanthienen, A. (2002a). Huiselijk geweld: oorzaken en gevolgen. *RoSa – factsheets, 18*, 6-7.

Vanthienen, A. (2002b). Partnergeweld in cijfers. *RoSa – factsheets, 16*, 1-5.

Vettenburg, N., Burssens, D., Goris, P., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D., & Walgrave, L. (2003). *Preventie gespiegeld. Visie en instrumenten voor wenselijke preventie*. Tiel: Lannoo.

Walker, L.E. (1979). *The battered woman*. New York: Harper & Row.

Wester, F., Smaling, A., & Mulder, L. (2000). *Praktijkgericht kwalitatief onderzoek*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

ELEKTRONISCHE BRONNEN

(s.n.) (2007) *Missie: De Beweging tegen Geweld, vzw Zijn*. Geraadpleegd op 15 oktober 2006, op <http://www.vzwzijn.be>

(s.n.) (2007). *Patriarchaat*. Geraadpleegd op 20 april 2007, op <http://www.rosadoc.be>

(s.n.) (2003). *Wet op het partnergeweld*. Geraadpleegd op 24 februari 2007, op <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>

BIJLAGEN

Bijlage 1: 'Wet op het Partnergeweld'

Bijlage 2: Brief naar de respondenten (via email)

Bijlage 3: Interview met slachtoffer 1

Bijlage 4: Interview met hulpverlener 4